

שלא ישהה יותר משיעור כדי שתיית רביעית, ונכון שישתה רוב רביעית בבת אחת (משנ"ב שם, לד).

מהו לצאת ביין של שביעית. משהגיע זמן הביעור, האם כיון שאסור בהנאה אין יוצאים בו, או שמא כיון ש'מצות לאו ליהנות ניתנו', וקיום המצוה אינו נחשב הנאה, יוצאים בו (תקלין חדתי). וראה קונטרסי שיעורים גיטין יג עמ' רכו, שהעיר שהר"ן בנדרים טו, ב כתב, שבמצות שהגוף נהנה מהן אין אומרים 'מצות לאו ליהנות ניתנו'. ויש שפירש, שמדובר קודם שהגיע זמן הביעור, וספק הגמ' הוא שמא כשם שבמצוה יש דין 'לכם' ואינו יוצא במצוה שאינה שלו [כמבואר בפסחים (לח, א)], כך גם בארבע כוסות יש דין 'לכם', ויין של שביעית שאינו שלו, אין יוצאים בו (קרבן העדה. וראה רש"י על הירושלמי פסחים י, א, וקונטרסי שיעורים שם, שהקשו שבמצוה מקומות מבואר ששביעית נחשב 'לכם'). ויש שפירש, שספק הגמ' הוא שמא אין יוצאים בו מכיון שאינו ראוי לנסכו על גבי המזבח, הואיל ופירות שביעית מותרים רק באכילה ולא בשריפה (אור שמח שבת כט, יד. וראה שם בפירוש הספק דלהלן בדין יין מבושל).

מצוה לצאת ביין אדום. ולשון 'מצוה' היינו לכתחילה, אבל בדיעבד יוצא ביין לבן (ריטב"א ב"ב ד, צד, ב, וראה ב"א א"ח רעב דעת הרמב"ם והרא"ש והטור, שלענין קידוש יוצא ביין לבן אפילו לכתחילה). ויש שפירשו שלשון 'מצוה' היינו לעיכובא, ובין לבן אין יוצאים ידי חובת ארבע כוסות או ידי חובת קידוש אף בדיעבד (רמב"ן ור"ן שם). ■ להלכה, מצוה לחזור אחר יין אדום לארבע כוסות (ש"ע א"ח תעב, יא. וראה ט"ז שם, ט, שבארבע כוסות יש טעם נוסף להצריך יין אדום, זכר לם, שהיה פרעה שוחט את בני ישראל), ובלבד שהיין הלבן אינו משובח ממנו [כדעת הב"י] (רמ"א שם). וכן לענין קידוש, מצוה לכתחילה לחזור אחר יין אדום, ואם אין לו או שאינו משובח, מנהג העולם לקדש על יין לבן [כדעת הב"י] (ש"ע שם רעב, ד, ומשנ"ב שם. וראה שם פרטים נוספים).

יוצאין ביין מבושל. ואף שאינו ראוי לנסכו על גבי המזבח, ולענין קידוש אמרו (בגמ' בב"ב ד, צד, א) שאין מקדשים אלא על יין שראוי לנסך על גבי המזבח, מכל מקום ביין מבושל לא נאמר דין זה, כיון שהטעם שאינו ראוי לניסוח הוא משום שנשתנה מבריותו, ושינוי זה הוא למעלייתו, ולכן גם יוצאים בו ידי חובת ארבע כוסות (ר"ש סיריליאן. תקלין חדתי. וכן מבואר בתוס' ושאור ראשונים בב"ב שם לענין קידוש). ויש שסובר שכיון שאינו ראוי לניסוח, אין מקדשים עליו (רמב"ם שבת כט, יד, וז"כ הטור א"ח תעב בשם רב האי גאון, שאין יוצאים בו ידי ארבע כוסות), הואיל ונשתנה לגריעותא (תוספת שבת רעב, יא).

■ להלכה, יוצאין ביין מבושל (ש"ע שם, יב). ולכתחילה טוב יותר לקחת יין שאינו מבושל, אלא אם כן הוא טוב יותר (משנ"ב שם, לט). ולענין קידוש, מקדשים על יין מבושל [כדעת תוס'], ויש אומרים שאין מקדשים [כדעת הרמב"ם] (ש"ע שם רעב, ח). והמנהג לקדש עליהם, אלא אם כן יש לו יין אחר משובח יותר או שוה להם, שאז יש לחוש לדעת הרמב"ם (רמ"א שם, ומשנ"ב שם, כג).

היה חזיק רישא עד חגא - שהיה ראשו כואב מחמת שתיית היין עד חג השבועות (קרבן העדה), ויש שפירש שהיה קושר סודר בראשו מחמת הכאב (ר"ש סיריליאן. וראה נדרים מט, ב, שמובא כן על רבי יהודה), ולכן התיר לצאת ידי חובת ארבע כוסות ביין מבושל ובקונדיטון, שאינם חזקים ומזיקים כל כך (ע"פ קרבן העדה ותקלין חדתי). וסבר רבי יונה, שכיון שצריך לשתות ארבע כוסות ב'דרך חירות', מי שהיין מזיק לו מותר לשתותו מבושל, שאז אינו חזק כל כך, כדי שתהיה שתייתו ב'דרך חירות' (מהר"א פולדא).

בשלוש קפות של שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבשלוש סאין תורמין את הלשכה - ופירוש 'שהן תשעה סאין', שבשלוש הקופות יחד יש תשע סאין, ופירוש 'שהן עשרים ושבשלוש סאין', שבשלוש התרומות יחד יש עשרים ושבשלוש סאין (ר"ש סיריליאן, לפי פ' הרא"ש, ראה ביאורו לעיל ע"א ד"ה משנה וד"ה תמן). ויש שפירשו, 'שהן תשע סאין', שבשלוש הקופות הגדולות שהיו בלשכה היו תשע סאין בכל אחת, ו'שהן עשרים ושבשלוש סאין', היינו שבשלוש הקופות הגדולות יחד היה שיעור זה (ע"פ ר"ש סיריליאן וקרבן העדה, לפי פירוש הרמב"ם והמאירי, ראה ביאורו שם).

מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה וכו' - שמצוה להשתמש בראשונה תחילה, שהראשון משובח (תוס' יו"ט ג, ב, ע"פ גמ' מגילה כא, ב).

נלמד סתום מן המפורש דהני רבי חייא ארבע כוסות שאמרו ישנן רביעית של יין באיטלקי. והיינו ששיעור כל כוס הוא רבע רביעית, שאם ימזגנו יעמוד על רביעית, ומכאן, ש'כדי מזיגת הכוס' האמור לענין הוצאה, שיעורו רבע רביעית (קרבן העדה. וכן דעת רש"י שבת עו, ב ד"ה כדי מזיגתו). ובהגהות הגר"א גרס: 'ישנן רביעית יין האיטלקי אחד חי ואחד מזוג' [וכן להלן בגמ' גירסתו שונה], ולגירסא זו שיעור כל כוס של ארבע כוסות גם ביין חי הוא רביעית (וכן דעת תוס' שבת עז, א ד"ה ועוד, ורשב"ם פסחים קח, ב ד"ה שתאן ור"ן על הר"ף שם) [שמצותן בשתייה, ובפחות מכך אינו נחשב 'שתייה' (תקלין חדתי), או משום שלא חילקו חז"ל בשיעורים (משנ"ב תעב, כט)], ואף 'כדי מזיגת הכוס' האמור לענין הוצאה, שיעורו רביעית גם ביין חי. ■ וכן נפסק להלכה (משנ"ב שם, לענין ארבע כוסות).

הדא אמהא אם שתאן בכרך אחד יצא. שכיון שכבר יצא בהלל ששמע בבית הכנסת, אינו חוזר ואומרו בביתו, ונמצא שאינו מפסיק בין כוס שלישית לרביעית, אלא שותה אותן בזו אחר זו, ומוכח ששתאן בכרך אחד יצא (תקלין חדתי). ויש שפירש, שראיית הגמ' היא שכשם שהשומע הלל בבית הכנסת יצא אף ששמע את כל ההלל יחד בלא הפסק, כך השותה ארבע כוסות יחד בלא הפסק יצא (מהר"א פולדא). אמנם, בבבלי (פסחים קח, ב) מסיקה הגמ' [לפירוש רשב"ם ותוס' שם (ד"ה בבת. וראה רש"י שם ד"ה בבת)], שאם שתה את ארבע הכוסות בבת אחת בזו אחר זו בלא הפסק, לא יצא ידי חובה (וראה הר אפרים כאן שביאר, שלדעת הירושלמי הלל בליל פסח הוא חובה 'קריאה' ולכן יוצא בהלל שבבית הכנסת, ולדעת הבבלי הוא חובה 'שירה' ולכן לא יוצאים בהלל שבבית הכנסת, ומעתה אין כל הוכחה שאם שתאן בבת אחת יצא). ■ וכך נפסק להלכה (ש"ע א"ח תעב, ח, ומשנ"ב שם, כה. וראה ביה"ל שם ד"ה שלא).

כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר אם שתה בפסקין אף הוא אינו משתכר - הרי מצות ארבע כוסות אינה 'שישתה', אלא 'שישתכר', כלומר שיטעם את טעם היין ויהנה ממנו, והרי כששותה מעט מעט אינו 'משתכר', כלומר, אינו נהנה מהיין, ואם כן לא יצא ידי חובת ארבע כוסות (ע"פ רבינו משולם ותלמיד הרשב"ש). ובהגהות הגר"א גרס: 'כלום אמרו אלא שישתה לא שישתכר, אם שתה וכו'', ולגירסא זו כוונת הגמ' היא שמצות ארבע כוסות אינה אלא 'שישתה' בלבד, ולא שישתכר, והשותה מעט מעט אינו משתכר בכך, ויצא ידי חובת ארבע כוסות (ע"פ תקלין חדתי ור"ש סיריליאן). ■ להלכה, צריך לשתות את הכוס בלא הפסק גדול (רמ"א א"ח תעב, ט), ואם שהה בשתייתו יותר משיעור כדי אכילת פרס, לא יצא אפילו בדיעבד, ולכתחילה יש לזהר